

□ **Dünya Azərbaycanlılarının IV Qurultayı bu il iyunun 3-4-də Bakı şəhərində uğurla keçirildi. Bu qurultaydan sonra iki əlamətdar tədbir - Azərbaycanın diplomatik xidmət orqanları əməkdaşlarının peşə bayramı və diasporun yaranması günləri qeyd edildi. Əslində bunlar eyni amallar üçün göstərilən təşəbbüslərin bir mərkəzdən həyata keçirilməsini təmin edən qurumlardır. Dövrümüzün reallıqlarına uyğun olaraq qarşımızda duran vəzifələrin həyata keçirilməsi metodikasında bəzi məqamları akademik Ramiz Mehdiyevin də ifadə etdiyi meyarlar çərçivəsində dəyərləndirməyi vacib hesab edirəm.**

Məsələyə bir həqiqətə diqqət çəkərək başlamaq istərdim. Dünyada soydaşlıq, vətəndaşlıq fəaliyyətini istiqamətləndirən diaspor quruculuğunun tarixi nöqtəyindən yanaşsaq Azərbaycan çox gənc dövlətdir. Yəni, digər xalqların diaspor tarixi ilə müqayisədə Azərbaycanın diaspor tarixi yeni formalaşır. Azərbaycan diaspor təşkilatlarının yeni yaranmasına baxmayaraq, biz bu illərdə xeyli uğurlar əldə etmişik. Digər tərəfdən, özümüzü çox gənc, dinamik və eyni zamanda, yaşadığımız dünyanın dilini, mübarizə metodlarının xüsusiyyətlərini və üsullarını uğurla əldə etmənin təsirli vasitələrini ən optimal şəkildə ortaya qoyan tərəf olaraq görməliyik.

Erməni diaspor təşkilatlarının yalan və uydurma iddialar üzərində qurmağa çalışdığı tarix əslində bizim xeyrimizədir. Uzun və kəşməkəşli bir mübarizədə qarşı-mıza çıxan bütün maneələri aşaraq öndə olmağa potensialımız var. Azərbaycan Respublikası Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsi 15 ildir qurulmasına baxmayaraq, dünyanın müxtəlif dövlətlərində 462 diaspor təşkilatı ilə əməkdaşlıq edir.

Akademik Ramiz Mehdiyev cəbhə bölgəsində aprel müharibəsindən sonrakı dövrü dəyərləndirərək "Cəbhə xəttindəki aprel hadisələri və onun bir çox KİV-lər tərəfindən düzgün işıqlandırılması hələ də kimlərsə "həll olunmamış" hesab etdiyi "bizim torpaqları kim işğal edib – Qarabağ "patriotları" yoxsa, Ermənistan silahlı qüvvələri? Qarabağ müharibəsi lokal separatçı hərəkətdir, yoxsa xaricdən yönləndirilmiş qonşu dövlətin böyük miqyaslı təcavüzünün nəticəsi?" suallarına aydın cavab verdi.

Həqiqətən də məlum faktın dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasında bizim aktiv fəaliyyət göstərə bilməməyimiz yox, erməni diaspor təşkilatlarının yalan və iftiralari səbəbi ilə etibarsız informasiyalar xeyli artdı. Akademik Ramiz Mehdiyevin yazdığı kimi, erməni lob-bisi uzun illər bütün səviyələrdə sübut etməyə çalışırdı ki, Qarabağ münafişəsi "Qarabağ ermənilərinin azadlıq hərəkətidir". Halbuki Dağlıq Qarabağın erməni icması Ermənistandan və xaricdən kömək olmadan Azərbaycan ərazilərinin 20 faizini işğal etmək gücündə deyildi. Bu baxımdan diaspor Azərbaycan həqiqətlərinin yayılmasında mühüm rol oynamalıdır.

Diaspor xarici vətəndaşlara Qarabağ münafişəsinin əsl səbəblərini başa salmalı, xalqımızın tolerantlığını və vətənpərvərliyini onların diqqətinə çatdırmalıdır.

ictimai rəyinin diqqətinə çatdıracaq. Çünki XXI əsr informasiya əsridir. Bu gün informasiya bir alət, bir silah kimi artıq mövcuddur. İndi dünyanın müxtəlif yerlərində qanlı toqquşmalar baş verir. Biz burada, Bakıda, yaxud da başqa bir şəhərdə oturub haradan və necə bilirik ki, orada nələr baş verir, kim haqlıdır, kim haqsızdır, kim hücum edir, kim özünü müdafiə edir? Biz onu ancaq media vasitəsilə öyrənə bilirik. Əgər hər hansı bir ölkəyə qarşı əlaqələndirilmiş çirkin kampa-niya aparılırsa, ictimai fikri də o

milli məsələlərin üzərində görünlər dövlət mənafeyinə zərər vurduqlarını düşünmədən (əslində bəzən də istəməyərk) davrananlar vardır. Torpaqları Ermənistan tərəfindən işğal edilən bir dövlətin xarici ölkələrdəki nümayəndələri olaraq bəzən öz aramızdakı mənasız fikir ayrılığına enerjimizi sərf edərək əsas məqsəddən uzaqlaşma halları ilə qarşılaşırıq. Hər birimiz özümüzlə haqlı bildiyimiz bu şəxsi kiçik məsələlərdə Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin tərəf tutmasını istəyirik və ona görə

Şübhəsiz, bu günə qədər çətin şəraitdə fəaliyyət göstərən, konkret iş görən hər bir insan qiymətlidir, amma dünya siyasət adlı oyun artıq yeni dünya düzəninə qanunlarına görə oynanılır. Bizim də bu cür potensiala sahib olan insanlarımızı, xüsusilə də gənclərimizə dəstək verərək onları önə çıxarmamız lazımdır.

Diasporun əsas hədəflərindən biri nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarla yaxşı münasibətlər qurmaqdır. Bu sahədə xeyli iş görüldüyünü xüsusilə vurğulamaq istəyirəm.

sürülən ideyaların siyasi və iqtisadi cəhətdən iflasa uğramasının əsl səbəbi digər dövlətlərin səsini və fikrini dinləmək istəməmək, başqa sözlə desək, uzaqdan idarəetmə ilə hadisələrə müdaxilə gücünə sahib olduqları hissəyə qapılmalarıdır.

Dünyanın hazırkı vəziyyəti fərqli bir yanaşmanı ortaya çıxardı. Böyük dövlətlərin bölgə siyasətlərinin formalaşmasında yerli digər dövlətlərin strateji yanaşmadan maksimum səviyyədə istifadə etməsi zəruri oldu. Yəni, klassik böhranlar nəticəsində ortaya çıxan tıxanma

duygumuzu birləşdirən əhəmiyyətli ortaq dəyər kimi görürəm. Azərbaycan əsrlər boyu Vətənimiz olmuş və olmaqda davam edir. Ötən il İsveç parlamentində Xocalı soyqırımı haqqında məruzə edərək (İsveç parlamentində ilk dəfə belə tədbir keçirdiyi üçün diaspor təşkilatımızı təbrik edirəm) mənimlə bərabər, İsraildən Arye Qut da vardı və qətiyyətlə Xocalıya ədalət tələb edirdi. Eyni zamanda, Azərbaycandan olan bir çox həmyerlimiz də etnik kimliyinin deyil, coğrafi kimliyinin yaratdığı

Akademik Ramiz Mehdiyevin “Azərbaycan diasporu: Müasir çağırışlar və sistemli fəaliyyətin təşkili” adlı məqaləsi barədə düşüncələr

Aygün ATTAR,
Türkiyənin Giresun Universiteti tarix kafedrasının rəhbəri,
professor, Dünya Azərbaycanlılarını Əlaqələndirmə Şurasının üzvü

2014-cü ildə Oksford Bələdiyyə Sarayında “Socrates” mükafatını aldığı zaman doğulduğum ölkəmin adı salonda alqışlarla qarşılananda, 2015-ci ildə BMT-nin Cenevrədə keçirilən global alyans toplantısında dünyanın Vətənimin həqiqətlərindən xəbərdar olduğunu görəndə xeyli qürurlanmışdım. Ancaq məni ən çox qürurlandıran Andorra Knyazlığında Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin dəstəyi ilə Beynəlxalq Nizami Gəncəvi Mərkəzi (NGBM) tərəfindən həyata keçirilən tədbir oldu. Böyük düşüncə sahibi olan insanları kiçik bir ölkədə bir araya toplayan Vətənimizlə qürur duydum. “Qloballaşan dünyada xalqların gücü” mövzusunda keçirilən toplantıda dünyanın yeni siyasi xəritəsi, qloballaşma prosesinə yeni baxış, XXI əsrdə iqtisadi vəziyyət və digər mühüm məsələlərə dair fikir mübadiləsi aparıldı. Toplantıda Bosniya və Herseqovinanın Rəyasət Heyətinin üzvü Mladen İvaniç, Andorra Knyazlığının Baş naziri Antoni Marti, Latviyanın sabiq Prezidenti, NGBM-nin həmsədri Vayra Vike-Freyberqa, İsgəndəriyyə Kitabxanasının direktoru, NGBM-nin həmsədri İsmail Serageldin, Ərəb Liqasının sabiq baş katibi Əmr Musa, Serbiyanın sabiq Prezidenti Boris Tadiç, İtaliya Prezidentinin diplomatik müşaviri Antonio Zanardi Landi, Xorvatiyanın sabiq Prezidenti İvo Yosiפוviç və digərləri iştirak etdirdilər.

də Komitə haqqında müsbət və yaxud mənfəi fikirlərimizi bəyan edirik. Bəli, təəssüf ki, bir mil-yondan çox qaçqını və məcburi köçkünlü olan, torpaqlarının 20 faizi Ermənistan tərəfindən işğal edilən biz – Azərbaycan diasporunun üzvlərinin çoxu bu həqiqətləri dünyaya ictimaiyyətinə çatdırmaq, haqq işimizi təbliğ etmək əvəzinə, bəzi hallarda vaxtımızı və enerjimizi əhəmiyyətsiz işlərə sərf edirik.

Diaspor fəaliyyətində mövcud olan bəzi problemlərin həll edilməsi üçün xaricdəki azərbaycanlıların ilk növbədə bir həqiqətə razılaşması lazımdır ki, yaşadığımız ölkələrin ictimai-siyasi həyatında fəal rol oynamağın yeganə yolu özümüzü cəmiyyətə qəbul etməkdir. Yəni, inteqrasiya prosesini uğurla nəticələndirməliyik. Yalnız bu prosesin ən təhlükəli məqamı inteqrasiyadan bəhs edərkən assimilyasiya olmaq məsələsidir. Yeni dəyərlərə sahib çıxarkən, mövcud milli dəyərlərimizi qətiyyətlə itirməməliyik. Qurultayda Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev bu təhlükəni diqqətə alaraq ana dilində məktəblər, mətbu orqanlar, internet səhifələri açılmasının əhəmiyyətini xüsusilə olaraq qeyd edib. Başqa sözlə desək, xarici ölkələrdə yaşayan həmvətənlərimizin önə çıxmasına şərait yaratmalıyıq. Dost-tanış tərəfindən qurultayda dilə gətirildi və yaxud ənənəvi qaydada köhnə və heç bir ciddi fəaliyyəti olmayan təşkilatlar ləğv edilməlidir.

(siyasi, iqtisadi, humanitar) böyük dövlətləri çətin vəziyyətə saldı. Böyük dövlətlər rəşional düşüncələrin məcmusuna (“beyin fırtınaları”nın ortaya çıxardığı məhsullara) ciddi ehtiyac duyurlar. Bütün bunları ifadə etməkdə məqsədim Andorra Knyazlığında Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin dəstəyi ilə Beynəlxalq Nizami Gəncəvi Mərkəzi tərəfindən keçirilən toplantının mahiyyətini və əhəmiyyətini göstərməkdir. Toplantıda dünyanı narahat edən təhlükələr, mövcud böhranlardan çıxış yolları müzakirə edildi. Azərbaycanın belə bir düşüncə mərkəzinə sahib olması dövlətin xarici siyasəti üçün zaman zaman siyasi dividend gətirən qurumlardır. Unutmamalıyıq ki, dünyada hadisələr heç də proqramlaşdırılmış şəkildə cərəyan etmir. “Soyuq müharibə”dən sonra dünyanın bütün dövlətlərinə ABŞ tərəfindən təlqin edilən təkqütblü (ABŞ-in liderliyində) sistem (Çin və Hindistanın yüksəlişi nəticəsində) yaranmadan süqut etdiyinin şahidi olduq. Artıq ABŞ-in strateq və siyasətşünasları çoxqütblü dünya terminindən daha çox istifadə edirlər.

Azərbaycan coğrafi və geosiyasi mövqeyinə görə əhəmiyyətli ölkədir. Böyük dövlətlərin əməkdaşlıq etdiyi əmsalsız tarazlıq vasitəsi xüsusiyyətlərinə sahibdir. Güc tarazlığının pozulması səbəbindən dünyada problemlər artır. Problemlərin həlli üçün istifadə edilən ən təsirli mexanizm isə böyük dövlətlərin ehtiyac duyduğu orbital ölkələrdir. İqtisadi və siyasi gücü yüksək səviyyədə olan hər hansı bir böyük dövlət orbital dövlətlər olmadan inkişafını təmin edə bilməz. Azərbaycan sadəcə özü üçün deyil, bölgənin və dünyanın tarazlığı üçün də əhəmiyyətli bir gücdür. Azərbaycan diaspor təşkilatları da bu gücü hiss edərək fəaliyyətinə davam etməlidir. Bu fəaliyyətin uğurlu nəticələr verdiyini görürük.

Bəziləri tərəfindən tənqid edilən “Dünya azərbaycanlıları” ifadəsinə gəlincə, bu ifadəni coğrafi aidiyyət

məsuliyyət hissi ilə bu istiqamətdə fəaliyyət göstərir. Onların diaspor təşkilatlarımızda yer alması dövlətimizin tolerant multikultural siyasət həyata keçirməsinin bariz nümunəsidir. Həmyerlilik bağlarımız vətəndaşlıq məsuliyyəti ilə gücləndirilməlidir. Azərbaycan ətrafında birləşmək, bu birliyə xidmət etmək Vətənə olan borcumuz və vətəndaşlıq vəzifəmizdir. Diaspor fəaliyyəti də əslində elə budur.

Akademik Ramiz Mehdiyevə görə, “Azərbaycan diasporu yaşadığı yerdə çox məsələnin həllinə nail ola biləcək güclü ictimai-siyasi qüvvədir. Diaspor milli mənafeələrimizin müdafiəsi, potensial müttəfiqlər və tərəfdaşlar uğrunda mübarizədə forpostdur”.

Postqlobalizmdən fərqli olaraq non-profit (kommersiya məqsədi güdməyən) təşkilatlar hazırda qloballaşan dünyanın ən fəal qurumlarıdır. İctimai-siyasi həyatda nüfuzlu qüvvəyə sahib olmaq üçün bu təşkilatlarda yer almalı, hətta yaşadığımız ölkələrdə bu təşkilatlarda rəhbər vəzifələrə sahib olmalıyıq.

Akademik Ramiz Mehdiyev məqaləsini “Azərbaycan diasporu - Müasir çağırışlar və sistemli fəaliyyətin təşkili” adlandırdı. Bu məqalə sadəcə müasir çağırışlara sistemli fəaliyyətlərlə cavab verdiyi zaman uğurlu nəticələr əldə etməyin mümkün olduğu mesajını verməklə kifayətlənmir, eyni zamanda, bu sahədə qarşıda duran vəzifələrin strategiyasını ortaya qoyur. Başqa sözlə desək, diaspor fəaliyyətimizin yol xəritəsini çizir.

Son dərəcə yerində olan bu fikirlərə əlavə edəcəyim tək fikir dünyanın harasında olduğundan asılı olmayaraq Vətəni – Azərbaycanı düşünmək, onun həqiqətlərinin ifadəsinə nail olmaq və “Mən fəxr edirəm ki, azərbaycanlıyam” deyə bilmək uğurlu nəticəyə aparən yoldur, inşa etdiyimiz məfkurənin daşı-torpağıdır. Qarabağdır..., Zəngəzurdur..., Qərbi Azərbaycandır..., o taylı, bu taylı Vətəndir.